

MENCINGERJEVA ŠTEVILKA

ZIVLJENJE IN SVET

T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 12

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 21. marca 1938.

DR. JANEZ MENCINGER (riša E. JUSTINA)

DR. JANEZ MENCINGER

LITERARNO ZODOVINSKA SKICA ZA STOLETNIČO ROJSTVA

SESTAVIL PROF. STANKO BUNC

Nekako na pol poti od Bistrice do Bohinjskega jezera kreneš s ceste malo v desno stran in že si v vasi Brod, ki leži na levem bregu Save Bohinjke. Na zgornjem koncu vasi stoji lepa, ponosna in vzorno oskrbovana gorenjska hiša, ki je zgrajena v čisto bohinjskem slogu, s širokim kritim hodnikom na eni strani (sliko rojstne hiše mi je ljubeznivo priskrbela gđc. Ivanka Stare iz Bohinja) Na njej zagledaš med okni marmornato črno spominsko ploščo, ki nam pravi, da se je pod to streho rodil pred sto leti, dne 26. marca 1838, slovenski pisatelj in narodni buditelj — dr. Janez Mencinger.

Ta potomec stare gorenjske rodbine je dobil doma krščansko in rodoljubno vzgojo, ki je bila veljavna za vse poznejše življenje. Brati in pisati se je učil v Bistrici, višjo izobrazbo pa je prejemal za časa Bachovega absolutizma na gimnaziji v Ljubljani. Po odlično opravljeni maturi je odšel na Dunaj študirat klasično jezikoslovje z željo, da postane profesor. Ko pa je videl, da slovenske profesorje pošiljajo v službo izven domovine, je opustil to namero in naslednje leto presedlal na pravo, ki ga je dokončal v Gradcu in tam tudi promoviral na doktorja. Nato je stopil v odvetniško prakso najprej v pisarno dr. Razlaga v Brežicah, postal 1871 samostojen advokat v Kranju in se 1882 preselil s svojo pisarno v Krško, kjer je živel, delal, preudarjal in se nadalje izobraževal celih trideset let. Smrt ga ni presenetila, kajti že dve leti prej si je sam sestavil v oporoki originalni napis za nagrobni spomenik, v katerega so kasneje vstavili samo še dan smrti:

Tukaj vstajenja čaka
dr. Janez Mencinger,
advokat.

Svojega življenja pravdo je začel
26. 3. 1838
in nedovršeno končal
12. 4. 1912.

Bodi mu sodba milostljiva!

Kot človek je bil Mencinger lepe, visoke in impozantne postave, nosil je močno brado in zgodaj dobil sivo glavo. S posebno marljivostjo si je pridobil bogato splošno izobrazbo, ki jo je

izpopolnjeval skozi vse življenje tja do smrti. Bil je zelo duhovit in šaljiv ter prijeten družabnik, a pri vsem tem vedno dostojanstven. Imel je vse lastnosti, da je takoj postal duša družabnega življenja, kjerkoli je bival. Znal je prijetno in neprisiljeno zabavati, zabeliti govor z zdravimi dovtipi, vplesti primerne satirično pripombo. O vsaki stvari je vedel kaj povedati. Govoril je gladko, vsako besedo in kretnjo je preveval dobrodušen humor. Tudi težave in nezgode v rodbini je srečno prebrodil ravno s svojim vedrim temperamentom, kot nam kaže n. pr. tale primer: Ko je Mencingerju izjavil instruktor njegovega silno redkobesednega sina Janka, da bo sin naredil maturo, če se mu bo le ljubilo odgovoriti na stavljena vprašanja, je pisal oče sinu tole pismo: »Bliža se matura. Ti si krščen na ime sv. Janeza Zlatousta; ni treba, da si pametni Zlatoust, ampak bodi vsaj Odpriust!«

Kot akademik na Dunaju je na svojem stanovanju zbiral Vajevece, Erjavca, Jenka, Mandelca in Tuška, ki so gojili slovensko družabnost in ustvarjali Glasnikovo književnost. V Kranju je bil član in dlje časa tudi predsednik Narodne čitalnice. Privatno je ustanovil in kot »rector magnificus« vodil posebno »akademijo« desetero mladih mož, ki so v svojem krogu predavali o resnih in šaljivih temah in zlagali pesmi. Tu je predaval med drugim ob priliki ženitve nekega »akademijskega« člana o ODZ v sedmem zakramentu. Nastopil pa je tudi kot javni govornik ob slavnostnem odkritju spomenika prijatelju in visokošolskemu tovarišu — pesniku Simonu Jenku.

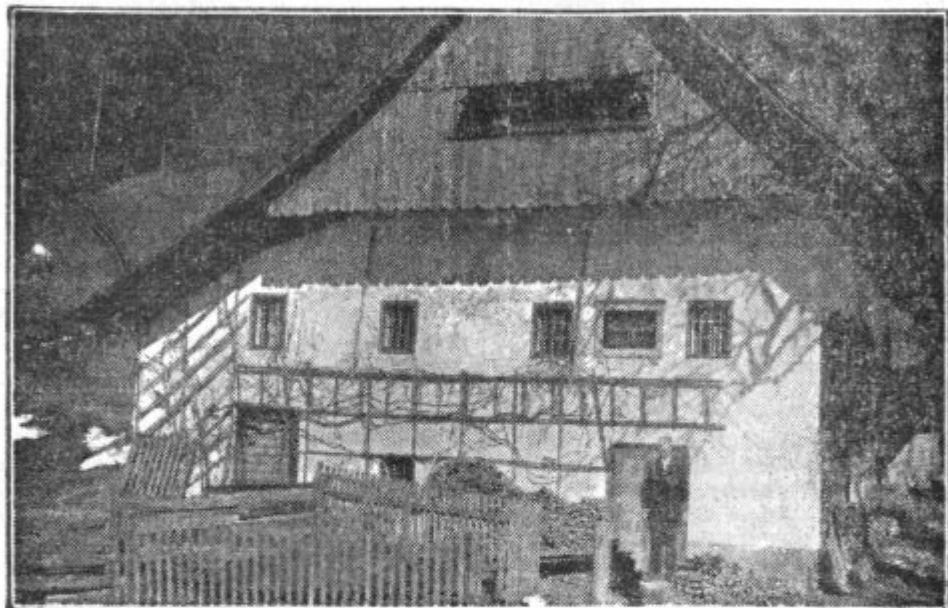
Kot advokat je slovel po spretosti in preudarnosti, po poštenosti in dobrosrčnosti. V vsakem položaju je znal najti pravo pot; klientom je bil svetovalec, ne oderuh, zato ni posebno obogatel. Sicer je posvečal svoje moči občinski upravi, aktivno delovanje v politiki odklanjal, a vselej in povsod nastopal kot odličen narodnjak.

Književno se je začel baviti že na gimnaziji, ko je pod vplivom dve leti starejših Vajevecev zlagal pesmi. Z njimi pa je stopil v tesnejše stike šele na Dunaju, kjer se je tudi seznanil s Stritarjem in tako prišel med so-

preroško zmožnost in resno modrovanje, ki odklanja dialog in delo tehnično razkosava. Strogo kara izrodke v človeški družbi, a v zaupanju v božjo in svetovno pravičnost blago tolaži. S konstruktivno roko je posegel v reševanje najvažnejših ter najbolj perečih vprašanj, ki zadevajo mišljenje, življenje in usodo človeka vobče, posebej še nas Slovencev. Obravnava narodne, politične, državne, socialne, verske, vzgojne, literarne in estetske probleme.

munistični način življenja. Ta skrajnost pa ima že sama v sebi zarodke lastnega pogina in kali zopetnega dviga k vzvišenim ciljem človeštva, kamor ga more vesti zamo pozitivno krščanstvo z zaupanjem v lastno moč in klicem na resno in pošteno delo v ljubezni in slogi. — Ta utopijski pogled v bodočnost je žgoča kritika modernega pesimističnega in materialističnega naziranja, obsodba javnih razmer v te-

PROCELJE MENCINGERJEVE ROJSTNE HIŠE V BRODU
S SPOMINSKO PLOŠČO

Nejaz Nemcigren (šaljivo premetaški zlogi njegovega pravega imena) je dal filozofskemu romanu *Abadonu* za okvir navadno ljubavno zgodbo med Samoradom Veselinom in Čvetano. Bistvo pa tvori uničevalni nastop Abadona, kralja pekla, ki se mu zapiše Veselin z odstopom nekaj ur spanja. Vsa ta zveza z Abadonom se vrši v blodnjah hude vročične bolezni, ki ji zapade Veselin, ko so ga po poizkušnem samomoru rešili nezavestnega iz Save. V drznih prividih spoznavata pod sataničnim vodstvom Abadona Veselin in z njim bralec, kako se v 22. in 24. stoletju pogreza v propast vse človeštvo in z njim slovenstvo. V propad pa dere vse zato, ker je po strahoviti vojni izgubilo človeštvo vero in vse ideale in si v materializmu in s tehničnim napredkom zgradilo ko-

danji Evropi, posebno pa na Slovenskem.

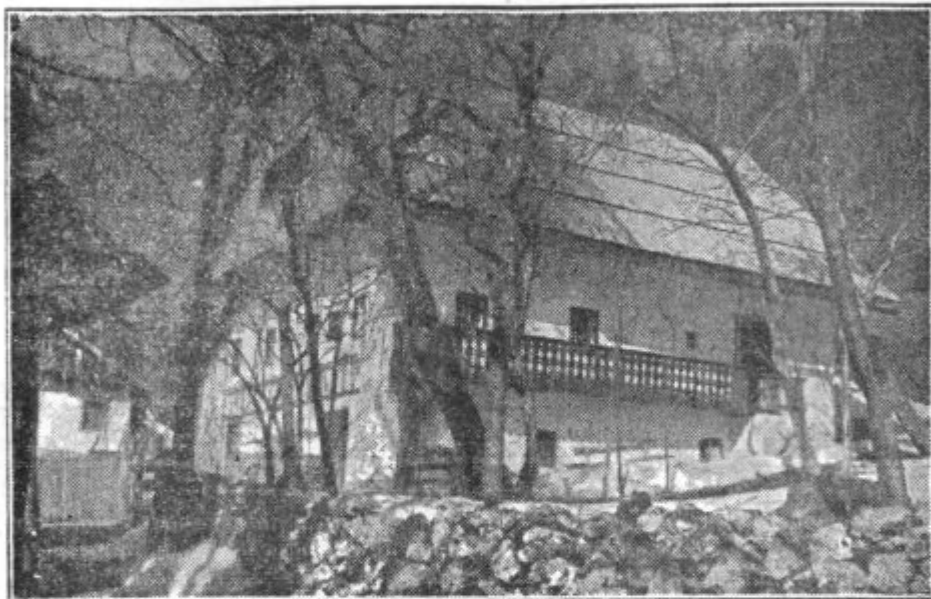
Na pragu 60 letnice rojstva si je v svesti, kaj ima povedati rojakom iz svojih izkušenj in opazovanj, napisal kramljanje *Moja hoja na Triglav*, ki je neke vrste življenjepisni roman pisatelja samega, podan v obliki potopisa. Neka družba nastopi pot na Triglav, a dospe po dveh dneh samo do Konjščice, torej niti ne na Velo polje, odkoder naj bi se prava tura šele začela. V okvir tega potopisa je nanizal pisec v resni in šaljivi obliki kar cel leksikon nazorov o malone vseh straneh življenja sveta in človeka. V delu se razodevajo tri vodilne misli, ki so ga zasnovale: upor zoper brezobzirno nastopajoči naturalizem in revolucionarni modernizem fin de siècle, slavospev slovenski domačnosti,

posebej preljubega Bohinja, in končno galerija spominov, ki so podani s stališča zrelega moža, ki stremlji k idealizmu, optimizmu in pravemu človečanstvu. Simbol tega je hoja na najvišjo našo goro, na Triglav. Fabulo spisa tvori povest posebneža Mlekojeda.

Istega značaja kot že omenjeno pisanje so tudi njegovi redki podlistki v Slovenskem Narodu in njegovi strokovno-poučni članki. Tu bi omenil samo sestavek o Ajdovem gradu,

bavnem pogovoru s hlapcem Cmokavzarjem:

»Najprej zarohni na Ušperno: Čekaj, ti pasjedlakasta sraka tatinska, jaz ti bom dal vetra, da ti bo po črevih piskalo, griva zaljubljena! Ubral te bom za ušivo kodeljo na tvoji bučasti črepinji in te zalučal, da boš tri dni po zraku frčala, preden tvoje zrahljane kosti cepnejo na tla! Ti avša, brljavka, cafuta, čompa, drpajsa, e... , frtamuza, garempret, hamlja, iblajtarica,

MENCINGERJEVA ROJSTNA HISA (z vzhodne strani)

v katerem je kot domačin hotel poučiti Slovence, da je Črtomirov grad res stal na še sedaj znanem griču pri Bohinjski Bistrici in da ni plod Prešernove pesniške domišljije.

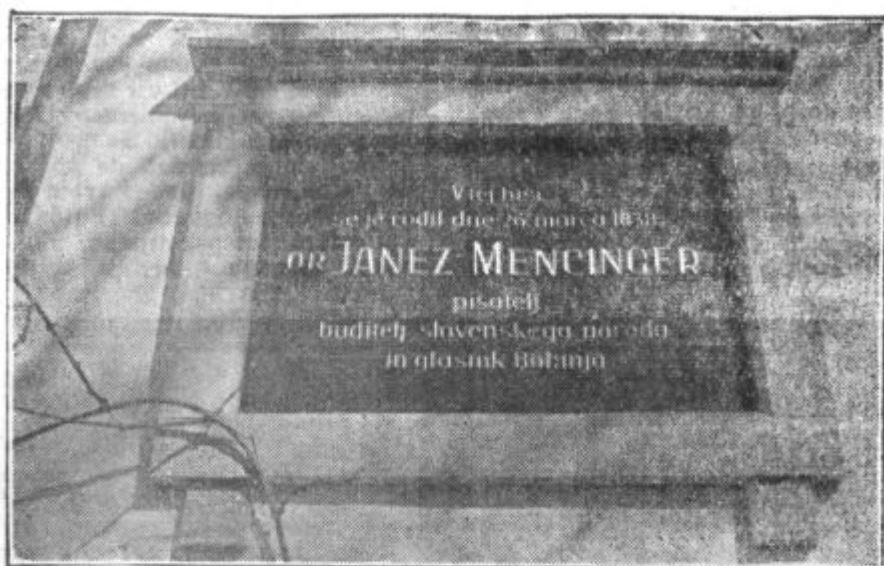
Znameniti so Mencingerjevi kritično-satirični spisi. Kot Sivor je izdal »izviren roman, preveden iz kanibalščine« — Cmokavzar in Ušperna, ki je še danes sijajna slovenska satira in drastična parodija na surovo rovtarsko leposlovje tedanjega povestničarja Antona Kodra in njegovih vrstnikov, imitatorjev Jurčiča, Š Kodrovimi izraznimi sredstvi, samo da v potencirani obliki, je satira zavrnila in res odpravila kmetavzarski slog in rokavnjaško zgradbo v naši kmetijski povesti. Značilno mesto te satire je n. pr. ono, v katerem jezni gospodar Preklezen zaloti svojo deklo Ušperno pri lju-

Junterfat, kučmevlja, vlačuga...

Možu je sapa pošla, ko je pa zopeč do nje prišel, je jel jezno pihati v Cmokavzarja, kakor gad, ki mu z boso noggo na rep stopiš, in zadr se je vanj: Tristo kopit, pa tvoja garjava glaval Jaz ti pokažem, kaj se pravi mene okrašt! Ti mohavt, navžar, ocepek, pompež, robavs, sova, šleva, tajfelj, uš, vampež, zgaga, žvirca.« (Izbrani spisi, III. zv., str. 82.)

Tu imamo v abecednem redu nakopičen cel besednjak psovk in zmerjavk.

V svečanem govoru Vodnikov Vršac, potlej pa še nekaj, nam kot Sulfurij Udrihovič parodira Mahničeve napade na Gregorčičeve pesmi s tem, da po Mahničevem načinu s prisilno razlago dokazuje bogokletnost in pesimizem v Vodnikovi odi Vršac in v nekih Slomškovih pesmih.

SPOMINSKA PLOŠČA NA PISATELJEVI ROJSTNI HIŠI

Z Mahničevimi nazori se bavi tudi v spisu o pesniku Prešernu kot pravniku, kjer z resnostjo poklicnega jurista zbira v Prešernovih poetiziranih pravnih dejstvih in poetična mesta juridično razlaga, kar vzbuja nemalo smeha. Koseškega je osmešil s tem, da je travestiral Prešernovo Nestrohnjeno srce v koseščino.

Tukaj naj omenim še vsaj ene izmed številnih satiričnih mest v Abadonu. Je to satira na učenjake, ki tonejo v raziskovanju majčkenih in za celoto brezpomembnih drobcev, a nimajo smisla za velikopoteznost in umno upoštevanje realnosti. Tip takega dlakopcepskega učenjaka je zadnji Slovenec, neizmerno učeni jezikoslovec Slovogoj, ki živi kot troglodit v neki neznani jami na Bogatinu. Sam pripoveduje med drugim tole:

Mojih dveh slovnice, namreč tiskane v slovenskem jeziku 22. stoletja in ne še tiskane v slovenskem jeziku 27. stol., ne poplača zlato vsega sveta. Toda glejte, kako so me napadali zaradi mojih epohalnih slovnicearskih del! Šinila mi je v glavo pametna misel, naj Slovenci v dober zgled drugim narodom in sebi na korist odpravijo nepotrebno piko na i in j. Spisal sem o tem primerno knjigo. Levičarji so to prezoristno popravo naše abecede odklozili, češ da je moja novost res duhovita in koristna, da se je pa ozirati na reči, ki so potrebnejše. Desničarji so me pa kar grdo napadli. Kričali so, da moja mrznja proti piki na i ni toliko

naperjena proti naši abecedi, kolikor proti naši veri, ki ji rabi latinica s piko na i za obredni jezik, in da delam propagando za rusko pravoslavje, ki mu rabi cirilica z brezpičnim i.

Toda desničarji me niso ustrašili ali ustavili v popravljanju slovenske abecede. Odravil sem nadalje vršičke na c, s, z. Saj tudi neslovničar, ako je količkaj pameten, mora spoznati, da je mučno brati in pisati hkrati v dveh vrstah. Po teh načelih in pravilih sem pisal svojo novo slovnico, ki je povzročila novo abecedno vojsko proti meni. In konec te vojske je bila prepoved slovenske knjige in pisave. — Oh, zaslepljeni Slovenci! Da ste radovoljno sprejeli moj pravopis, bi ne prišlo do take usodne prepovedi!

Končno moremo reči o Mencingerju kot pisatelju, da je praktik, ki odklanja vsako neplodno teoretiziranje. Znanstveno metodo, ki operira z drobc in je tuja življenju, ljubeznivo smeši. On je mislec in učitelj v obliki neprisiljenega kramljanja. Tu je duhovit in v smehu prinaša resnico, a v iskrenosti svojih nazorov vendar ni žaljiv, četudi je njegova sodba še prečesto še tako trpka. V njem prevladuje razum nad čuvstvenostjo in fantazijo. Tudi ne piše samo za zabavo in za površne hlatače po snovni zanimivosti, ampak predvsem za čitatelje, ki jim je čitanje potreba. Zato še do danes ni prodril v širše plasti naroda.

V našem slovstvu zavzema svoje-

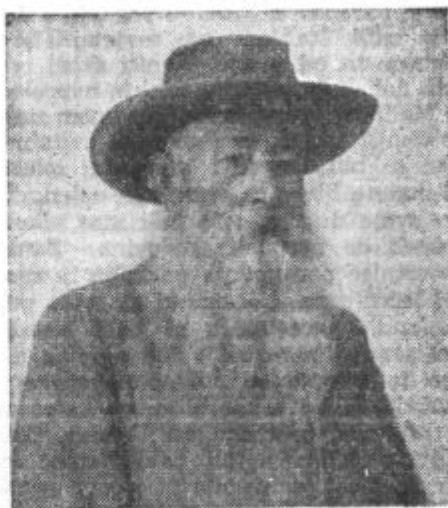
vrstno mesto kot bohinjski modrijan in pisatelj-prerok slovenstva. Bil je nasprotnik ozkosrčne konservativnosti, bahaškega bombasta in pretiranega pobožjstva prav tako, kakor brezvestnega modernega rušenja utrjene zakonitosti in npravnosti. Visoko ceni vero in posebno skrbi za kmeta. Vodila ga je temeljita izobrazba, pravično presojanje, zdrav okus in kmetska pamet. Po svojem mladostnem delu spada med ustanovitelje slovenske no-

velistike v Glasnikovi dobi, kot zrel mož pa je ubral čisto samosvojo pot. Pet zvezkov izbranih spisov dokazuje, kako častno mesto zavzema Mencinger v številu naših klasikov. Kakor je njegovo vnanje življenje preprosto in vsakdanje, tako je neprimerno bogatejše notranje. Pravico opisovanja tega življenja si je pridržal sam in mi ga spoznavamo v Abadonu in hoji na Triglav, na goro, kamor tudi mi stremimo.

I Z »A B A D O N A«

Slovesna bodi naša seja na Velikem Triglavu, na pozabljenem spomeniku zamorjenega naroda! Vrh Velikega Triglava se je še v XIX. stoletju ponekod v Bohinju in Bledu zval tudi Klek in je bil babjevercem plešišče čarovnic, ki točo delajo. Pogleda gori proti severozapadu in doli v tisti črti proti jugovzhodu! Tam vidita v stranski dalji, kjer se zemlja in nebni obod stikata v eno planoto, gori in doli po eno, očito nad drugim gorovjem vzvišeno teme, ki mu je liki Triglavu tudi na eni strani kleknil navpični rob. Prva gora na meji nekdanjega Korotana in nekdanje Saligrajske vojvodine je Veliki Klek, ki so ga pozneje Nemci prekrstili v »Grossglockner«, druga doli v nekdanji hrvaški kraljevini, blizu nekdanjega mesta Ogulina, pa je mali Klek.

Mi sedimo na srednjem Kleku. Bila je nekoč doba, ko so vsi trije Kleki gledali samo slovenski rod daleč okoli sebe, toda gledalji so potem za stoletij in stoletij, kako se je ta narod pogrezoval v morje — nemško in italijansko. Ze v dvajsetem stoletju je bil srednji Klek, naš Triglav, prav blizu meja nemškega in italijanskega jezika... Izvestno vam je znano, da je že v XIX. stoletju nasprotnike slovenskega naroda jako v oči bodlo slovensko ime »Triglav«. Nemci, ki so jih v tem radevoljno podpirali slovenski nemškutarji, so pisali rajše »Terglu«. Temeljitejši Italijani pa so naše ime kar pretvorili v »Tricorno«. Ko sem bil jaz mladenič in sem plezal na Triglav, sem še dobil slovenskega vodnika iz Bohinja, toda možev jezik je bilo zelo pomešan z laškimi in nemškimi besedami, zakaj, do južne bohinjske meje so že prodrli Ita-

J. MENCINGER

lijani, na severni strani Triglava pa so sedeli nemški naseljenci...

Ob teh treh Klekih in daleč okoli — povsod, kamor vid nese z vrha Triglava — je nekdanj domoval in o srečni bodočnosti snival moj slovenski rod. Bridka žalost me obdaja, ko sedaj to premišlujem na sivem Triglavu, nekdanj toliko opevanem, ki je danes samo velikanski grobnj spomenik, a molčeč spomenik: zakaj, vzeto mu je staro ime in siloma je zatrt celo spomin na slovenski narod. Nikoli bi ne bil verjel, in zdela se mi je ogromna zgodovinska krivica, krivica, ki je brez uslišanja zatirancev vpila v nebo: da je usojeno blagemu, vrlemu, duševno razvitemu narodu od prvega postanka do poslednjega prestanka samo trpeti in poslušno stopati za drugimi narodi, ne da bi bil kdaj smel doseči odločilno besedo v zboru evropskih narodov!...

Izmed Slave sinov se je Slovenec prvi napotil neznanemu jugozapadu in je ondi prodril najdalje. Meje so mu zastavili krepkejši sosedje. Odrivali so ga nazaj in naposled podjarmili svoji oblasti, ko naprej ni smel, nazaj ni mogel. Posebna nesreča je bila tudi ta, da se je narodovo seljenje ustavilo v pokrajinah, kjer so gore in reke, šume in planine prebivalce bolj razdruževale nego edinile v celoto, in še ta nesreča, da si je narod svoj prostrani dom, ki je imel toliko odprtih vrat in oken, a nobenega skupnega zbirališča in trdnega zavetišča, postavil uprav na starodavno veliko cesto med evropskim vzhodom in zapadom, severom in jugom. Koliko je zaradi tega trpel o velikem preseljevanju narodov in kako so pozneje v deželo silili Italijani od severnoitalske ravnine in od morja, Nemci skozi odprte doline in ob toku rek, in naposled še Madjari, brezobzireni, Slovanom najusodnejši narod, iz Panonske ravnine! Ker so bili Slovenci prezgodaj ločeni od matere Slave in nezreli za ustanovitev svoje države, zato tudi niso nikoli dospeli do narodne zgodovine. Samo povestnico posameznih pokrajin in zgodaj ločenih dežel poznamo, ali v teh posameznih povestnicah ni imel besede naš praded, domačin v teh deželah, in lice te povestnice nima slovenskega značaja. Samo kakor blisk, po katerem je bila noč še temnejša. Vendar, tisti bojeviti Samo je bil baje Nемеc in njega oblast je prestala z njegovo smrtjo ali morda še prej, precej po njega veliki premagi Nemcev...

Slovanska usoda je čudno pletla zgodovino na jugu, da sta se brata po rodu in jeziku in sosedata, Slovenec in Hrvat, vedno odtuževala drug drugemu. Hrvatje so se sicer osvobodili inozemskega jarma ter si pridobili narodno zgodovino in kralje svoje krvi, toda tista slavna doba jim ni trajala dolgo. Mladodržavo je v sredi izpodjedala stara slovanska bolezen: domača nesloga, od zunaj jo je napadal krepki italijanski živelj, in ko so se Madjari vzpeli do državne osnove in moči, tedaj so tudi oni razdorno vplivali na needino kraljestvo, v katerem je kraljeva moč oslabela, dočim je rasla sila sebičnih, častihlepnih boljarov in je bil prosti nared kakor tedaj po Evropi samo kolikor toliko poslušna brezvoljna grmada. Naposled so se Hrvatje, ko je s Stjepanom II. zamrla domača kraljeva

J. MENCINGER (s svojimi otroki — Marijo, Jankom in Milanom)

rodbina, upognili ogrskemu kralju Kolumanu in dovršila se je njih slavna doba z velikim porazom...

Pri Slovencih ni moglo priti do takega poraza. Slovenci niso mogli pasti, ker se nikoli niso vzpeli do višave. Res jih je vnelo iskreno domoljubje in branili so svojo lepo domovino na vse strani hrabro in vztrajno, vendar brezuspešno. Preveč so bili razkosani in ločeni po šumah, rekah in visokih gorah. Kadar so bili napadeni, se je združila skupina bližnjih rodov brez dotike s oddaljenimi sosedmi, in ko so napad hrabro odbili, so se tolikanj razveselili, da niso mislili na osveto sovražnikov niti niso premišljali, kako naj preprečijo možne prihodnje napade s tem, da se združijo v trdno celoto. Vsak posameznik je bil hraber in bojeviti, toda vsakdo je hotel biti takisto svoboden. Svoboda posameznikov je ovirala svobodo naroda. In ker se nihče ni hotel stalno podrediti volji in oblasti poglavarja, izbranega iz svoje srede in krvi, so se podredili zaporedoma tujcem. To se je prebivalo lažje, ker so bili med seboj še vedno enaki, namreč enako — nesvobodni... S tujim gospodstvom je prišel tuji živelj v deželo. Nemški vitezi so si delili zemljo in gradili trdne gradove za krotitev Slovencev. Duhovniki so bili največ nemški in laški plemiči, ki so često nosili železni oklep

pod mašno odevo ter vihteli meč tako ročno kakor pastirsko palico...

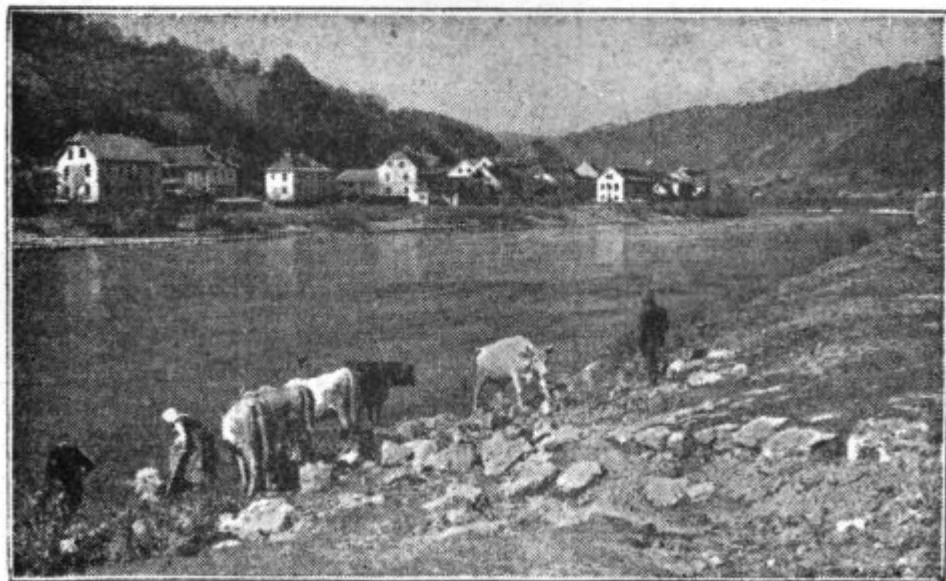
Čudno se je vršila usoda Slovencev po kratki dobi preporoda in iskrene navdušenosti! Že ob koncu XIX. in začetku XX. stoletja se je nagibala v velik poraz. Devetnajsto stoletje je rodilo načelo narodnosti. To načelo je vnelo Slovence, hkrati pa zbudilo tudi številnejše, krepkejšje sosedne narode. Sosednim narodom je bil narodni obstanek zagotovljen. Oni so torej narodnostno idejo rabili za napadovalno orožje proti Slovincem ali sploh Slovanom, in sicer tako uspešno, kakor je vselej uspešen boj močnega soseda proti slabemu, doraslega proti nedoraslemu. Napadali so Slovence dvojno. Prvič so razvpili narodnostno idejo, češ, nevarna je državi, ker krepi posameznost proti cerkvi, in nevarna je cerkvi, ker je baje poganska... Pristašev teh pomislekov proti narodnostnim težnjam je bilo mnogo med Slovenci in niso si dali dokazati, da slovenstvo ne more biti sredobežno in da država samo pridobiva moči in veljave, če v tej državi narod oviša in pomnoži svoje duševne vrline...

Tudi jaz bi bil vstopil med bojevnike — saj sem Slovenec — in bi se bil bojeval vztrajno po učenjaškem načelu: »Moja obveljaj, ut pereat mundus!« V katero krdelo bi bil vstopil, tega bi pa ne odločilo prepričanje, ampak stan. Ako bi bil duhovnik, bi bil šel med

desničarje, ako posvetni omikanec, pa k levičarjem. Naj se vam to ne zdi čudno, kajti tu odločujejo razmere in težnje, ki predrugačujejo in naposled vodijo človekovo prepričanje... Nesrečna misel je bila, na starejšo zastavo zaprti vero in s klicem: »Vera peša zbirati vojske zoper »drugi stan« naših razumnikov, v ljuti boj ne samo s črnolom in peresom in ne samo na časninarskem torišču. Kakor pa angleške in nemške biblijske družbe nikogar ne izpreobrbejo h krščanstvu, naj še toliko in toliko Svetih pisem prelože na afriške in ameriške jezike in jih tam razdarè med divjake, prav tako se pri nas vera ne more pospeševati s časninarskim pričkanjem. Za to je treba dokaj več, zakaj »črka mori, duh oživlja.« Sploh ne koristi ogledu vere, ako se zlorablja za orožje v prepirih, katerih bojišče in težnje so daleč nižje pod stališčem svete vere...

Tako je pešal naš narod v celoti. Za vero in narodno zavestjo je ginila moralna in svoboda in z obema vred blaginja. Ljudstvo je bilo na videz olikano, izobraženo in prosto: toda v gmotnem oziru je bilo zavisno nekaj od desničarjev, nekaj od levičarjev in največ od tujcev, v duševnem oziru pa ni poznalo idealov ne verskih ne narodnostnih...

Tako je narod pešal in ginil, rekel bi, sestavno. Ob mejah, vedno odprtih in čimdalje ožjih, je umiral domač jezik, in v sredini je prihajala moč tujega življa in vpliva čimdalje jakša...

POGLEDO NA KRAKO

O JEZIKU J. MENCINGERJA

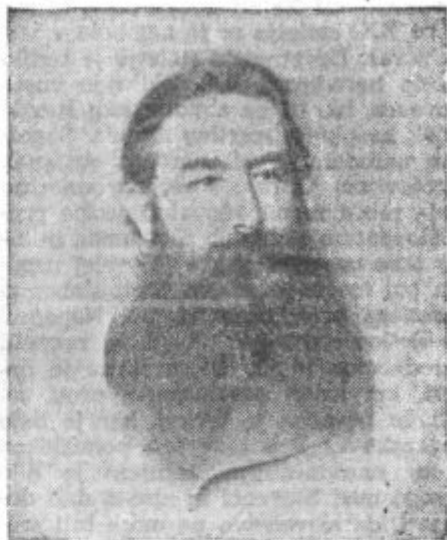
I. KOŠTIAL

Kdor hoče spoznati *Mencingerjev* jezik, mora prebrati njegove spise v prvotni obliki, ne pa v zmodernizirani, kakršno jim je dal dr. Jos. Tominšek (»Izbr. spisi«, 5 zvezkov, izd. Slov. Mat., 1911—28). Treba je vzeti v roke letnik »Slov. glasnik« 1859—62 in 1865, potem »Zvon« iz l. 1881., 1883., 1885., 1893. in 1912., IV. zv. »Knezove knjižnice« (1897.), »Slov. večernice« iz l. 1860. in »Slov. pravnik« l. 1896. —

Na splošno moramo pritegniti sodbi dr. Iv. Grafenauerja (»Zgod. nov. slov. slovstva«, II. del, 1911, str. 453):

»Po svojem posebnem samosvojem slogu, kot klasik jezika zavzema Mencinger v našem slovstvu prav posebno, odlično mesto.« — V povestih, objavljenih v Glasniku in Zvonu, je verjetno, da sta Janežič in Levec to ali ono popravila (gledè na jezik); isto menda velja za »Mojo hojo na Triglav« (Levec!). Kaj in koliko pa je popravil dr. Tominšek v »Izbr. spisih«, se lahko prepričamo, če primerjamo njegovo besedilo s prvotnim, kakršno je v Glasniku, Zvonu, Knezovi knjižnici itd. —

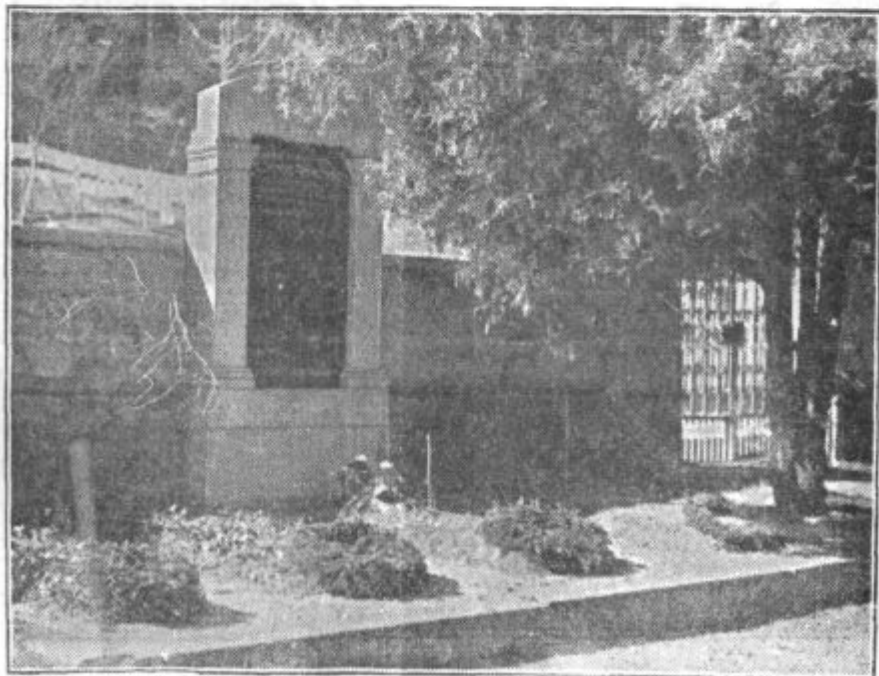
Ker je precej razločka med jezikom v Glasniku (1859.—65.) in jezikom v poznejši dobi (od l. 1881. do 1897.), moramo obravnavati jezik teh dveh Mencingerjevih razdobji ločeno.

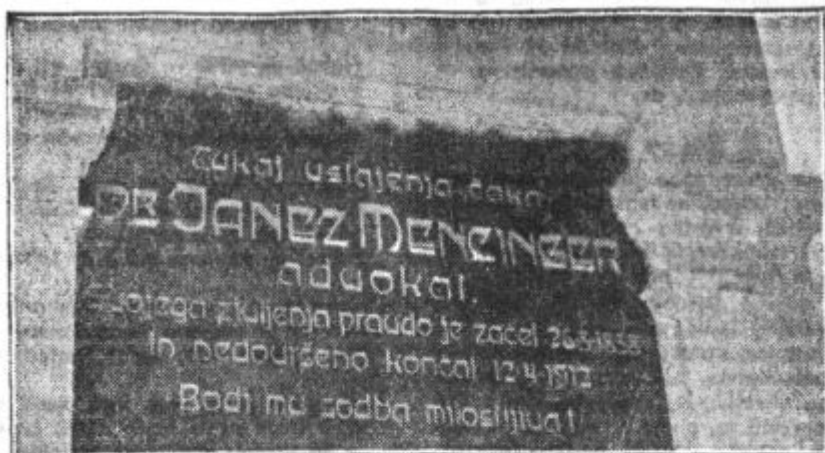
J. MENCINGER (v mlajši dobi)

A. 1859—1865

V prvi dobi je pisal Mencinger (kakor drugi istodobni pisatelji) mladeneč, -nča, vedíti — vedít, vidíti — vidít; dans; pri-petljej in primerljej; vošiti, keršanski, revšina, turšica; valččki (v jezeru), ternčki (za

MENCINGERJEV GROB

NAPIS NA MENCINGERJEVEM NAGROBNEM SPOMENIKU,
katerega je pisatelj sestavil sam

ribe, tetke (= tetke); mestjan, klanec, bravcom, soncom, žgancov; blizo, kviško, kmalo; najboljši, nar pervo; polen [poliček]; unj, tisuč, kamur; ptuj; prešič, jest (- jaz); memo, lesica; hrovaški itd. V *sklepnatvi* naj omenim: male usta, zabuhane okna, z dervami, k tlam; pri roci, širocih, družega, tacega i. dr., množ. potje (- poti, pota), kotovi; enakih misel; z vsim; dokaj kratov... *Stopnjevanje*: jakši, vikši = višji, lože poleg laglje... *Spregatev*: glagoli VI. vrste obujevati, dvigovati, obločevati. *žujem* = obujati, dvigati, oblagati ali obkladati. V vrste) iz pridevnika omikovanen sklepamo na glagol VI. v omikovati. »Doigočasovati se« = dolgočasiti se. Sedanjik *nadlegovam*, *pomenkovam* se nam je danes v knjižnem jeziku nenavaden. *Mešetovati* = mešetariti. *Veselovanje* = zabava. Narobe pa piše M. (namesto sedanjih besed spremljevalec, ponarejevalec iz glag. VI. vrste) spremljavec, ponarejavec (iz glag. V. v.). Našega »posnemovalca« še ne pozna. Neorganske oblike deležnikov pridži (= prišedši), zvedži (= zvedevši), 2. mn. osebe *izvedete* (= izveste, od izvem; jezik se otaji (= otaja) . *Nedoločnik mlest* (Gl. 1865) je starejši od našega knjižnega molsti.

Sintaksa. Naš pisatelj uporablja *nedoločnik povsod*, kjer ga rabijo Nemci, torej mnogo pogosteje, kot bi bilo prav. Kakor Prešeren piše tudi M. »pesmica od lepote«, »pogovarjamo se od veselja (= o veselju, »povest od zgubljenega raja« »Se je menil naslednika« = imel, štel čudno ga, da piše *Gorenjec* Mencinger dosledno »v Bledu«, »v Bled« in *iz Bleda*. Stavek »Na tleh ni ležalo nobenega pečka« je zapisal M. gotovo po analogiji takih, kakor »kruha ni ostajalo«, »uspeha ni bilo«. Pod vplivom nemščine in lat. piše namesto »svoje včasih moj, svoj itd.; Zahvaliti se moram mojemu

bratrancu«. Podobno: »Spraviti moram strica z menoje« (slov.: s seboj!). »Doživetie ima pri M. predmet v roditniku: dož. česa.« Vsake ženske (rod.) je srame — tu rabimo danes tožilnik. »To če reče« = to pomeni (prim. franc. ça vent dire, it. cosa vuol dire?). Stavek »Naj imam tudi sam ob glavo pritie je bolj nemški kot slov. («und sollte ich auch selbst um den Kopf kommen»). V gimnaziji je bil slišal M. pravilo, da stoji »direktni objekt« v slovenščini v nikalnem stavku v roditniku; zato je zapisal: »Enega trenutka ni mogel sam biti ž njo«, meneč, da je »enega tr.« objekt; ker je pa tu *prislovno določilo časa* (na vpraš. »koliko časa?«), je seveda pravilen le tožilnik (časa): »niti en trenutek ni m. b. s.«

Besedišče. Ker je M. pridno prebiral in prevajal Puškina, Lermontova i. dr. ruske pesnike, ni čudno, da je rabil nekaj ruskih besed: soblazen = pohujšanje, sovet = (na) svēt, soznaniti se, nježen, zerkalo... Neznatno je število *srbohrvaških*: nebrotjen, solo, smodka¹⁾, tirati, somoren, mračen, orjaški (to pa iz madž.), glasovir²⁾, svirati; tolovaj (madž. izvora), buča (om. izvora) iz madž. ima kinč (iz Prekmurja), iz *laščine* peza = teža (večkrat pri Prešernu). iz *nemščine* rajtati, rajtenga in žnabelj = ustnica (Preš.: »Spustiti žnablo žnablo noče« in »Zakaj bi se jih moje žnablo balo?«) Izmed čisto slovenskih besed naj navedem: spriča = izpričevalo, zaročba = zaroka, motitev, ganitev, samič = samec, gospodica = gospodična, optujen = potujen, zveden = radoveden, gostivnica = gostilna, bojaznost, pesmariti = pesni zlagati, pesmarija = pesnikovanje, očuh = očim, ladjati (po n. schiffen!) = pluti ali jadрати, čutilo = čustvo; striček in bratič = stričnik (oččak), trapati (ogoni) = zatirati, ga-

stiti; žugavec = kazalec, pohištvo = poslopje, spodlezovavec = tekmeč, zaburjen = zaverovan; obstati, -ojim = priznati (po n. gestchen), gospejski (klobuk) = ženski; naravska lepota; deželno opravilstvo = deželno poslovanje i. dr.

B. 1881 — 1897.

V spisih druge dobe je nekaj novih ruskih besed; boder, bodriti, ostrov, sotrudnik, ogromen, izvesten, ovočje, vztok. Do sti več je srbohrvatskih: brod = ladja; dakle, duhan (osm. izvora), broj, dočim³⁾, gozda (iz madž.), hasnovit (madž. haszon s sh. pripono),⁴⁾ jadikovati, ipak, istinit, ka-zaššće, kumica, krmaniti (iz madž.), na-, o-kitti, malenkotina, nadkriljevati (posnetek nemškega überflügeln), nečujen, onda, on-dašnji, osvetiti se, obmana, odmah, opasen, oprasčati, ostaviti, obitelj, perivoj pravcat, provzročiti, prigovor = sl. ugovor, poglavit, sokob = spor, spas.; šetati se, stolbe = stopnice, stranec, šarenica, temeljit, venčati = poročiti, vznositi, zviždatj, zavičaj, zlatokosen = zlatolas; častitati (popačeno iz sh. čest.) in dr.

Po vzorcu srbohrv. zloženk nazovi-lekar, nazovi-prijatelj (= napačen, lažniv zdravnik oz. prijatelj) je skoval M besedo nazvi-strup (v »Abadonu«); nedoumno pa mi je, zakaj je dal prvemu delu (velelniku »nazovje«) češko glasovno obliko nazvi.

Iz češtine je vzel M. le besede ober = velikan (po Obrih = Avarih), sebehrana, sebehvalec in prislovica (č. prišlovci s slov. pripono). — Gorenjski lokalizmi (koljkor vem) so n. pr. drvošec = gozdni delež; robast = robatost, greba, čvetero, domjšče, vikšati. Tu pa tam je še pisal lušiti, kršanski, tišati, -im i. dr.; jakši (= jačji), sljav = poželjiv.

Sam je skoval: živstvo, čudodelavnica, drvenovati, ukaželja, veličava, bližava, podhrbitšče (= zadnjica), triglavar, srebitje, stihokovač, jedored, plezopis, starsta, besednjakar, hribokobacanje, hriboplezavski, strmolaziti; raznama (nasprotje omame), primodrijsaniti si kaj, razdariti, hodničnjak (= neznaten mož), činjevati in činovati (= delovati), priveržiti (= prikleniti z vorigo) vdenariti (= vnovčiti), raznadeja (= izguba upa), lamač = svedrovec; zadrobžiti (= prodati za drobiž), blagorečen (= evfemističen) obstražen = previden; razne prislove z obrazi om — oma: grmadoma, tolpoma, nasmehoma, zločinoma, armadoma, narodoma, deželoma (po vzorcu prislovov vedoma, korakoma...) Lastna imena: Cmokavzar (cmokati), Preklezen (od prekleti, kakor bolezen od boleti), Ne-jaz Nemci-gren, Brez-nos, Pokloftan, Migo-mroa, Samo-rad Udrihovič, Veselin i. dr. (Iz ljudskega jezika pa je vzeta Ušperna iz Wolfshirne.)

BAJKA O VITEZU

(V OPOMBO NEJAZU NEMCIORENU)

*Nekoč pa vitez — drugi svetli Jurij —
v oklepu sončne strogorednosti,
s čelado modre mnogovednosti,
zagradi svetli meč ob mračni urli.*

*Na zmaja krene naš junak Sulfurij,
na zver otrovne črnoglednosti,
oblednosti in zagovednosti:
pošast pa ranjena čez breg odkuri.*

*Cemernost dolgo je od nas odganjal,
veselje in vedrino vsem oznanjal
naš blagovestnik, vedec, vodec, videc.*

*Njegova gesla vsak med nami góji,
naj njega vzori bodo moji, tvoji,
a lik njegov deniva na podzidec.*

A. Debeljak.

Prekmurske in vzhodnoštajerske (panonske) besede: zamožnica = godno dekle - svetec; žarja: starica = starka; tenja = določno omejena senca; ka = da, peševati = pešati; sokač = kuhar; konči; gunj = koc in druge.

Dolenjske: prèmer = preden; rvanka = pretep; vofotati = frfotati; izbaviti = izvrižiti, spraviti; zabadavo = zaman; gaz, -a (moškega spola).

Urednika-filologa Levec in Tominšek sta pustila nepopravljene med drugimi tele *pregreške*: mekečeče kozje; obupajoč, prikimajoč (2 deležn. sed. č. iz *dovršnikov!*), leskeč novce (= lesketajoč), [dativ] gori Rudnica, [akuz.] na potok Ribnica, [gen.] gore Tolstec, potvariti (beri potvoriti!), prebledavati (beri: evati, snuli (prav: snovali), zavidati vodnika (beri: vodniku), činovati (= učinkovati, delovati) uspeti se do... (prav: vzpeti se sed. č. vzpnem se do —), gospenji (prav: gospejin), častitati (prav: čestitati, od prid. čestit, to od čest = delež, usoda, sreča), v Bledu, v Reki; tvarjati (prav: tvoriti).

¹⁾ B. Sulek je skoval besedo *smofka* (od smotati = zviti). M. pa jo je pisal *smodka*, misleč da je od *smoditi!*

²⁾ Maretič, »Jezični svetnik«, 1924, (str. 23): »gasovir«, Klavier. vrlo rdava riječ, koju je skovao Sulek« (okr. l. 1860).

³⁾ V srbohrv graja to besedo Maretič, češ. da je zastarela.

⁴⁾ Maretič, Jezični svetnik, str. XVII.: »Treba nepotrebne tudice odbacivati (n. pr. madž. hasna...).«

*Vsak: Ideja se je morala dolgo bojevati
na zmaja, & Mencinger*

SREČANJA Z JANEZOM MENCINGERJEM

(NEKAJ OSEBNIH SPOMINOV IN OPAZK)

IV. PODRŽAJ

V letu po »Treh Fontanah« sem se na svoji poti lakanja resnice ustavil po dolgi peš hoji iz Ljubljane ožuljen in lačen v Krškem.

V šepu tesnega sukniča me je tiščal dokument, ki je pričal, da sem »honestis parentibus, e thoro legitimo natus vicesimum aetatis suae annum agens, morum integritate aequae ac fama honesta conspicuus, pietatis exercitiis a puerritia deditus, more christiano educatus, nunquam inquisitus...« V hladnem šepu so mi zvenketale še nedotaknjene tri ali štiri krome, ki mi jih je podaril materin sorodnik, nedavno umrli gimnazijski katehet dr. Fr. Perné (resnično velik človek in izobražen mož). Ker se je že večerilo, sem plaho stopil v neko gostilno, da se poživim in prenočim. Vzlic moji mladosti in akromni obleki so me skoraj dobesedno posadili v »ekstra sobo«. Naključje je hotelo, da sem ujel pogovor gosposke družbe o pisatelju Mencingerju, ki sem ga poznal že v prvih gimnazijskih letih po njegovem »Zgubljenem, pa spet najdenem sinu« v Slov. Več. ter po »Skušnjavah in skušnjah« v starem Slovenskem Glasniku, katerega je moj oče skrbno hranil med Zgodnjimi Danicami in knjigami Mohorjeve družbe v svoji skrinji. Poznal sem ga pa tudi po njegovih prevodih Puškina in Lermontova v Veselovi Ruski antologiji, ki mi je prav tako ugajala kakor »svete knjige«, ki mi jih je posojal neki duhovnik v ljubljanskem stolnem župnišču. Kaj so govorili, tega ne vem več, kakor tudi ne vem, če je bil med njimi kdo izmed Mencingerjevih prijateljev, s katerimi se je pisatelj sestajal menda vsak večer, dokler ga visoka starost ni ločila od družbe, kakor mi je pravil pozneje prof. Makso Pirnat med vojno v Kranju. Dobro pa vem, da me je novica o pisateljevem hajanju v Krškem tako razveselila, da sem ga hotel na vsak način videti. Njegovega Abadona in Hoje na Triglav seveda nisem poznal. Kljub askezi, ki je mrtvičila mojo mladost, sem čutil vedno spoštljivo nagnjenje do mož peresa. Najmanjši osebni stik s njimi je bil zame velik dogodek.

Druga dne opoldne sem vzlic istočasnemu samoočitanju, češ da moram vendar že enkrat pretrgati vse zveze s svetom, stopil v pisateljev dom. Sprejela me je neka ženska, ki je rekla, da gospod doktor ne sprejemajo obiskov. Že sem mislil, da moja želja ne bo izpolnjena, ko se je pojavil še mlad gospod. Kdo naj bi bil, na to takrat pač nisem mislil, danes pa lahko s gotovostjo rečem, da je moral biti eden izmed pisateljevih sinov. Po nekaj minutah sem že stal v svetli sobi, kjer je sedel na stolu ali v naslanjaču čistiljiv starec s dolgo, belo brado. Svetloba, ki je padala skozi

J. MENCINGER (zadnja slika)

okno, je obkrožala njegovo plešasto glavo liki gloriola. Kake druge podrobnosti glede njegove vnanjosti se ne spominjam več. Ko mu je sin glasno povedal, da sem ga prišel obiskat peš iz Ljubljane (kar ni bilo res, saj sem komaj prejšnji večer napravil ta sklep, pač pa sem sinu omenil svojo peš hojo), se je njegov obraz lahko raztegnil v nasmeh. Komaj sem slišal njegove besede: Ni vredno, ni vredno. Čutil sem, kakor da stojim pred staroveškim modrijanom ali starih cerkvenim očetom, ne pa pred pisateljem našega časa. Moj obisk je bil zelo kratek. Starec se najbrž ni dobro počutil ali pa mu res ni bilo več do obiskov — zlasti ne do takih, kakršen je bil moj — saj vemo, da se je s pravo filozofsko mirnostjo začel že zgodaj pripravljati na smrt. Podal mi je roko. Dotikljaj z njo me je spremljal čez Krško polje in še dalje po ovinkih do nemške štajerske, kjer sem slednjic oddal svoj latinski dokument, ki me je tokrat privezal kar za več let na kandidaturu tistega stanu, v katerem se človek — po Mencingerju — od kmečkega stanu najmanj odtegne.

—/—

Sledila je vrsta let velikih preobratov v svetu in v meni. Ob desetletnici Mencingerjeve smrti sem sedel v uredništvu Slovenskega Naroda, ki je na predvečer odkritja spominske plošče na pisateljevi rojstni hiši priobčil pod črto Govekarjevo po-

ročilo o Mencingerjevem življenju in delu. Rad bi se bil udeležil slavnosti pod bohinjako Rudnico, ker pa je sporočil pisatelj Fr. Govekar, da pojde on tja, sem ostal seveda v redakciji. Pisal mi je tudi, naj objavi Slov. Narod na dan odkritja spominke plošče njegovo — dr. Mencingerjevo »Mojim slavitcem« (pismo iz Elizija). Naj bo ta beležka droben donesek k pravi osvetlitvi presoje Mencingerjeve »Moje hoje na Triglav«, ki je izšla štiri in dvajset let pred to slavnostjo iz peresa Fr. Govekarja-Proteusa v istem časniku.

—/—

»Izdaji Mencingerjevih izbranih spisov usoda ni bila naklonjena«, pravi njihov

donec kot eno izmed najvišjih vrhov na našem duhovnem obzorju, čeprav osamljen kakor vsa visoka gorovja. »Abadon«, na katerega je vplivala Schopenhauerjeva metafizika v nekoliko večji in pozitivnejši meri nego sodi dr. J. T., je še danes aktualna kritika »javnih razmer v Evropi, posebno pa na Slovenskem« (St. Bunc). Mencingerjevo delo bo ostalo v versko, duhovno, politično in družabno zgodovinskem oziru del našega naroda, kot umetnina, ki sega nad življenje, pa bo trajno učinkovala na duše, ki jih vladajoče smeri navdolvajo z nezadovoljstvom, pa se zavedajo, »da radi izgrešimo pot pravice in pametnega mišljenja«.

MENCINGERJEV DOM V KRŠKEM

urednik dr. J. Tomišek. Kdo je prav za prav zakrivil to »usodo« pri Slovenski Matici — zlasti po vojni — je še nerešeno vprašanje. Na vsak način ni v čast ne Slovenske Matice ne slovenskega naroda, da je zadnji zvezek Mencingerjevih izbranih spisov izšel šele 1928. »Slovstvena zgodovina ga je res vedno hvalila, a poznali so ga malo« (dr. T. J.), predvsem odločilni činitelji pri Slovenski Matici, kateri je »bohinski modrijan in pisatelj-prerok slovenstva« (St. Bunc) zaupal svoje delo. Morda se bo našel med morebitno rokopisno zapuščino pokojnega Abditusa-Prepehla kakšen zapisek ki bo pripomogel k razjasnitvi »usode« Mencingerjevih spisov.

Matična izdaja »Abadon« je pokazala, da je Mencinger resnično zgleden pisatelj našega naroda. Ni pisal za množico, vzlic temu je njegova »bajka za starce« razprodana. Kakor izginjajo v rastoči razdalji griči in hribi in ostanejo na obzorju le visoke gore, tako bo ostal onstran časa »Abadon«.

Velik pesnik deluje za vse človeštvo in za pozne rodove, ker njegovo obzorje daleč preseza obzorje navadnostavnih vrstnikov. Vrstniki zato velikega pesnika ne čislajo po njegovi vrednosti, ker je največ ne poznajo. Kajti sam mora biti pesnik, kdor hoče velikega pesnika prav ceniti. Takih pravih ceniteljev je zlasti v majhnem narodu malo in prav zato marsikateri pesnik šele tedaj, ko mah porase nad njim, učaka pravega cenitelja, ki poznim rodovom osvetljuje, kolik duševni velikan je bil pokojnik, o katerem so nam njega vrstniki sporočili tako malo.

J Mencinger

Pisateljjeve slike nam je dal na razpolago njegov sin g. višji svetnik inž. Leon Mencinger, za kar mu izrekamo svojo iskreno zahvalo.

CMOKAVZAR IN UŠPERNA

Srbski izraz meropah, množ. meropsi, je hudo v nevarnosti, da se mu h povsod nadomesti z glasom s. Enako sem čul in čital: orasi - orasa (orehi). Gorenjski rokomaša ali *rokomavs* je po vsem videzu napačna tvoritev ednine iz rokomaši (rokomalhi). Zaničljiv pomen te besede je morda rodil novo obrazilo: *avz*. Primerjaj Prešernov verz:

Marska po hlevu diši, tvoja beseda, kmetavs.

Slično pravi Valjavec v Sanjah:

Glodavs, glodavs, pomiinik si poglodal.
Take tvorbe so: bernjavs, bernavslja = ber-
nač, beračica; črnjavs = vranec; robavs = te
leban; brtav = velik kos, kar se na Gorenj-
skem sliši kot brtevs, prim. brt = votlo dre-
vo s čebelami, brte(ž) = zavaljuh, brtač =
klada; brdavs = hribovec, bric, podgorec.
Prezirljivo obrazilo je tudi *us*: berus, te-
rus = bedak, cepec. Še bolj razširjeno pa
je *avt* (iz nem.) brehavl = kašljavec; ber-
njavt = bernjavs; cemavt = dvomež sko-
puh; dregavt = suvač; maravt = neposluš-
než; migavt = mrdavt, nemirnež; pešavt =
upehanec; utrujenec; pezavt in taravt =
mučitelj; plezavt = žolna in plezavček ali
malj brglez; štrlincavt = klatež, itd.

Iz kmetavsja je po vsej priliki nastal z
novim nastavkom in po mehčanju medvo-
kalnega s: kmetavzar, ki ga v Pletersniku
še ni. Enako je skovar. Menci-gerjev Cmo-
kavzar, to je cmokač, cmokljač, cmokavec.
Prej navedeni izrazi z »av« so mu nemara
podzavestno pomagali na dan Mogoče ga
podpira še kak navzar = slab godec, pri-
imek Boltavzar, in podobno.

Kaj pa njegova škrbasta izvoljenka Uš-
perna? Wolfov nem. slov besednjak ima
pod značko Mostbirne: tepka, korošica. Ta-
kim hruškam pa pravijo v Čebri in okoli-
ci: ušperna. Ti kraji poznajo švapanje ka-
kor po Koroškem in Gorenjskem, saj se je
za Marije Terezije iz Bohinja preselilo ne-
kaj rudarjev v Čeber. Potemtakem najde-
mo v Pletersniku: lošpern(tc)a = loška hru-
ška, t. j. gozdna. V prvem delu tiči log, v
drugem odraz nem. Birne, iz lat. pira Per-
nica, če se prav spominjam, pomeni hru-
ško v rokovnjaščini. Razvidno je, da Mur-
nikov hotel Ušperna, cikajoč na uši, nima
etimološke podlage, pač pa le slučajno so-
zvočje. Junakinja kanibalskega romana je
torej nazvana po malovredni hruški. Pri-
merjaj še izraz »bunka« = neka hruška in
psovka ženski.

nk

MOJA HOJA

Radovednost, radoglednost, to je glav-
no gibalo za potovanje. Bežati pred samim
seboj, a tudi odpreti svoji duši novih vi-
dikov si želi potovalec. Toda naj požira
nove pokrajine ali polahko uživa njih slast,
vedno mora imeti človek, ki zapušča do-
mače obzorje, rahlo čutiljivost, smisel za
človečnost. Ob kratkem je to povedal ve-
lik sodobni francoski pisec: »Na vsakem
potovanju je bistvena stvar — potnik
sam.«

Mnogovednost utegne biti takisto nagib
za potovanje ali vsaj za potopise. Tedaj se
potnik giblje pogosto le toliko kot Cer-
vantesov konj Clavileno ali Zatikoles. O
takih daljinarjih, če smem porabiti izraz
nekega črnogorskega lirika, trdi Kubanec
A. Hernandez Catà, da so bili dostikrat
večji potovalci nego sam portugalski po-
morec Magalhães ali korčulanski Marko
Polo. Tak daljinar je bil angleški duhovnik
L. Sterne, po čigar smrti bo 18. marca
170 let. Njegov potopis ima naslov Senti-
mental Journey (čustveno potovanje), saj
gre v glavnem za to, da se pokaže, kako
delujejo doživljaji na junaka Jorika: nje-
govo srce roma skozi Francijo in Italijo.
Ako sega s svojimi pikanterijami preda-
leč, moramo, to deti na rovaš takratnega
okusa. Vsekakor so pri njem zastranice
ali epizode poglavitna reč. V tem mu je
podoben Janez Mencinger s svojo Hojo na
Triglav, o kateri je dr. Glonar poročal v
Prager Presse l. 1928. kot o najbolj zrelem
delu (gereiftestes Werk) našega stolet-
nika. Slične skoke s kola na drevo dela
Harry Heine v svoji »Harzreise«. Je li
naš glasnik bohinjstva poznal enega ali
dr drugega? Kdo ve. Nujno to ni. Dva ali
trije znanci so me zastran mojih topo-
pisnih kramljanj vprašali, ali mi je znan
Karl Julius Weber, Demokritos oder Hin-
terlassene Briefe eines lasheden Philo-
sophen. O njem vem šele zdaj par podat-
kov iz Herderjevega Konv. Lexicona
(1935), da to delo zavzema 12 zvezkov
načitanosti, bistrega opazovanja in dov-
tipa. V poglavju »Pful« — mi tolmači to-
varš I...c — je nakopičil dokaj opolz-
losti in odonod je nemara vzeta pobuda
Prešernovo nenatisnjeno voščilce v albu-
mu neke devočnice: »On, ki dal nam je
vse...« itd. Kakor jaz nisem nikoli po-
duhal tega Webra, tako Mencinger mogoče
ni prejšnjih dve in morda tudi ne X. de
Maistra, ki je svoj častniški zapor izbral
v to, da je opisal čudovito pot okoli sobe:
srčkanu blebetanje Voyage autour de ma
chambre (1794).

Ta vrsta potopisa še ni zamrla. Iz slov-
stvenih poročil sem si zabeležil, da sta
objavila v omenjenem načinu zasnovano
kramljanje P. Morand, Rond-Point des
Champs-Élysées (1935) in isto leto J.
Cassou, De l'Étoile au Jardin des Plantes.

A. D.

Ukoreninjeno staro ima proti kalečemu
novemu dolgo časa premoč

J. Mencinger

Uredništvo tedenskega obzornika »ZIVLJENJE IN SVET« je do zdaj priredilo naslednje posebne zvezke :

Masarykova številka

(Knjiga 7. št. 10 — 7. III. 1930)

Geografska številka

(Knjiga 7. št. 20 — 16. V. 1930)

Levstikova številka

(Knjiga 10. št. 13 — 27. IX. 1931)

Glasbena številka

(Knjiga 10. št. 26 — 27. XII. 1931)

Goethejeva številka

(Knjiga 11. št. 12 — 20. III. 1932)

Wagnerjeva številka

(Knjiga 13. št. 21 — 21. V. 1933)

Vegova številka

(Knjiga 14. št. 20 — 12. XI. 1933)

Vukova številka

(Knjiga 15. št. 5 — 4. II. 1934)

Jurčičeva številka

(Knjiga 15. št. 9 — 4. III. 1934)

Mickiewiczzeva številka

(Knjiga 16. št. 3 — 22. VII. 1934)

Puškinova številka

(Knjiga 21. št. 6 — 6. II. 1937)

Aškerčeva številka

(Knjiga 24. št. 23 — 5. VI. 1937)

Novinarska številka I

(Knjiga 22. št. 10 — 4. IX. 1937)

Novinarska številka II

(Knjiga 22. št. 11 — 11. IX. 1937)

Številka bratov Šubicev

(Knjiga 22. št. 23 — 4. XII. 1937)

Mencingerjeva številka

(Knjiga 23. št. 12 — 21. III. 1938.)